

AMERICA UNIDA, JUSTA, LIBRE Y SOBERANA

MINISTERIO DE EDUCACION
UNIVERSIDAD NACIONAL DE CUYO
FACULTAD DE FILOSOFIA Y LETRAS

ANALES
DEL
INSTITUTO DE LINGÜÍSTICA

TOMO V

MENDOZA

1952

IMITACIÓ DELS SONS

Un dels aspectes força interessants del folklore lingüístic és l'estudi dels termes usats pel poble per interpretar fonèticament els sorolls i les fresses. Per a aquest objecte usa formes fonètiques especials no pròpies del llenguatge comú, y que no tenen altre objecte que voler significar precisament el só que es proposa pintar. El nostre propòsit en publicar el present treball no es pas estudiar les lleis fonètiques de formació d'aquests termes, ni tampoc la seva morfologia ni valor lingüística, la nostra situació d'humils recullidors de materials folklòrics no ens permet altra cosa que recullir elements per oferir-los a altres persones més estudioses i especialitzades, per que se'n serveixin com a documents d'estudi.

En l'ordenació dels materials que oferim, hem fugit de la forma alfabètica perquè hem cregut que era millor donar juntes les diferents veus usades per a pintar un mateix só, puig que a voltes no comencen amb la mateixa lletra. Per a il·lustrar i documentar els materials ens hem servit de la poesia popular, endevinalles, cançons, etc. Dissortament no hem pogut trobar exemples poètics donats per la musa popular de totes les pintures fonètiques, puix que moltes d'elles rarament poden caure dintre l'argument i sentit de la poesia popular, i en aquests casos ens hem limitat a donar la pintura tal i com l'havem sentida nombroses vegades, i sempre ben comprovada i assegurada.

FRESSES I SOROLLS DE LA NATURA

El soroll fet per l'aigua de la pluja, quan aquesta no és molt intensa, és pintat per la fórmula *xim xim*; així diem que fa *xim xim* per indicar que plou poc.

¹ Compárese también el estudio de J. Amades sobre *Termes sense significat* que va a salir en el *Homenaje a Fritz Krüger*, Mendoza. (Nota de la redacción).

Ara plou
 ara neva,
 ara cau pedra
 pedra rodona,
 xim xim xim xim,
 viva la gresca del torin
 si el torin no va bé
 pos-hi pega sabater.

El soroll de la pluja més forta és pintat per la repetició del mot *xerriu xerriu*.

Aigua d'estiu,
 xerriu xerriu,
 aigua d'hivern
 aigua d'infern.

El rajar de l'aigua d'una font és pintat per la fórmula *xxxxxxxs*. La remor feta pel pas de l'aigua, d'un riu, o riera, en mallorquí és figurat per la fórmula *vou veri vou*. En les cançons de bressolar hi surt citada aquesta frase acompanyada de la idea de l'aigua d'una riera, essent segons uns, una idea del moviment d'aquesta, i, segons altres del só del vaivé del bressol en ésser balancejat.

Vou veri vou
 sa riera corre,
 vou veri vou
 s'aigo no's mou.

El vaivé de les ones és figurat per les dues fórmules *zis zas*, pronunciat amb cert ritme; també per la fórmula *banzim banzam* aplicada igualment a tota altra cosa en moviment de vaivé. En la rescobla d'una coneguda cançó trobem aquesta fórmula que vol donar la idea referida.

A la vora de la mar
 banzim, banzam,
 pantim, pantam,
 de la terra
 de l'aram,
 a la vora de l'arena,
 di, di, di, dia i nit
 en un jardí.

(*Cançó popular del Frare blanc*)

El rodolar de les pedres és pintat per la fórmula *rrrrrrrrr*. De molt

semblant manera es pinta el bufar del vent afegint al davant la lletra b, o sia *brrrrrrr*. Prenent origen d'aquesta onomatopeia, s'ha format el mot *Barrabàs* aplicat al vent.

Barrabàs truca a la porta
amb un ram de flors que porta,
no són fulles ni són ram
Barrabàs se'n torna al camp.
(*Endevinalla del vent*)

Dones, ases i cordes d'espart,
barrabís barrabàs.

Proverbi que vol encloure la idea de que valen poc les tres coses citades i que el vent se les pot endur.

També trobem pintures, no precisament de sons, si no d'idees abstractes, que produeixen, a la visió popular, un moviment o remor. La rapidesa del llamp és figurada per la fórmula *flizt*; la rapidesa del núvol que tapa la lluna és pintada per la fórmula *jip jap*.

Una cosa rodona com un plat,
jip, jap, ja s'ha amagat.
(*Endevinalla de la Lluna*)

CRITS I VEUS DELS ANIMALS

La veu del gat és interpretada per les fórmules: *mau*, *marramau* i *meu*, *marrameu*, i, quan són petits: *miu marramiu*; aquestes són les pintures més corrents i gairebé generals. També es creu que diu: *nyau*, *garranyau*.

Amb la glaçada que cau,
mau marramau;
fent-se l'amor els veureu,
meu marrameu;
prenen l'hivern per l'estiu,
miu marramiu;
i per l'agost i el setembre,
s'estan aprop del caliu.
(*Cançó popular*)

El gatet i la gateta
s'en volien fer l'amor,
la gateta és recelosa

i el gatet més recelós;
 mia mixa meta
 vina aquí un poquet,
 que ets la gateta
 i jo sóc el gatet,
 mixa mixa meta
 vina aquí al costat,
 marra marramau feia el gat.

(*Cançó popular*)

S'està el guapu de Don Gatu
 en cadira d'or sentadu,
 ja li duen la notícia
 si en volia ser casadu,
 nyau, nyau, garra, garranyau.

(*Cançó de Don Gatu*)

Què li comprarem a la Senyora?
 li comprarem un gat petit,
 meu, marrameu.

(*De la cançó enumerativa o fórmula
 mnemotècnica el Violí*)

En aquesta cançó es fa dir al gat petit *meu marrameu*, però el més general és creure que diu: *miu marramiu*.

Aquest és el pare,
 aquest és la mare,
 aquest fa les sopes,
 aquest se les menja totes
 i aquest diu miu, miu, marramiu
 i que no n'hi ha per mi
 que he anat a buscar
 la carbaceta del vi?

(*Joc de dits infantil*)

Aquest, és el pare,
 aquest és la mare,
 aquest fa les sopes,
 aquest se les menja totes
 i aquest fa mau marramau
 i per mi que no m'en guardau
 d'això que menjau?

(*Joc de dits infantil*)

En una variant de la cançó del salpàs que cantaven els escolans, en

anar a fer la passada per les cases, trobem la interpretació del crit del gat així:

Migi, migi, migi miu,
sal i algua dels bons ous,
dels bons ous pels escolans
i un garrot de quatre mans
per garrotejar les dones,
que no volen donar ous
per demà que som dijous.

El cantar del gat és, mau,
el cantar del bou, l'esquella
dau-me la jove si us plau,
vagi al dimoni la vella.

(*Corranda popular*)

La veu del gos és pintada generalment per la forma *bup, bup*.

Perquè llepi el minyonet
jo li portaré un gosset.
Bup bup bup en fa el gosset.

(*Nadala infantil*)

També es pinta per les formes *nyic i nyac*, per bé que no són ni de bon troç tan corrents com la pintura anterior. El refrany ens diu:

Sempre estan nyic i nyac,
com el gat i el gos.

A Sant Lluís per tocar l'orgue
posen dos cans dins un sac,
l'un fa nyic s'altre fa nyac
i s'avenen com un rellotge.

(*Corranda típica mallorquina*)

La veu del be es sentida pel mot *be, be*, que ha donat lloc al terme usat per a determinar la bèstia. També s'atribueix el mateix crit a les cabres. Prenent origen de la mateixa onomatopeia, el parlar d'aquestes dues bèsties es conegut per *belar*.

Jo aquí estic molt contenteta
i m'alegre un bon xiuet
el be, be de la cabreta
i el piu, piu de l'ocellet.

(*Cançó popular*)

A Betlem m'en vull anar,
vols venir tu gallineta?
a Betlem m'en vull anar,
vols venir tu rabadà?
un xaïet li vull comprar,
Be be be en fa el xaïet.

(*Nadala infantil*)

Per què comenci a jugar
un be jo li vull portar,
be be be en fa el benet.

(*Nadala infantil*)

L'ase fa a, a, a, a, a, a, a. Quan alguna persona sorpresa pel que hom li diu o el que veu respon: a, a, a, sol contestar-se-li: a, a, a, l'ase de casa també ho farà.

Els ocells indiferentment, es creu que fan *piu piu*, majorment quan són molt petits, siguin de l'espècie que siguin.

Aquí estic molt contenteta
i m'alegra un bon xiquet,
el be be, de la cabreta
i el piu, piu, de l'ocellet.

(*Cançó popular*)

Aquest és el pare,
aquest és la mare,
aquest fa les sopes,
aquest se les menja totes
i aquest diu: piu piu piu
que no m'en guardeu per mi
que sóc el més petit del niu?

(*Joc infantil de dits*)

Pom pom
de la vera, vera vança,
el meu marit
n'ha vingut de França,
m'ha portat un gambirot
que'n festeja la meva dona;
que la miu, miu,
que la piu, piu,
blanca sigui
la perdiu.

(*Cançó infantil de sorteig*)

També és creu que fan *piu piu* els pollets quan són petits i van encara amb la lloca.

Sargantana, morellana
trau el cap a la ventana,
el pollets vora del niu
ne fan piu, piu.

(*Cançoneta infantil*)

A la piu, piu,
a la cloc, cloc,
polls i lloques
tot fos mort.

(*Maledicció infantil, quan després d'un
captiri no els donen res*)

Filant filant
me'n vaig al camp,
veure els pollets
si tenen fam,
de la piu piu
de la miu miu,
tot ho xerra
i tot ho diu.

(*Cançoneta infantil*)

A Betlem m'en vull anar,
vols venir tu gallineta?
a Betlem me'n vull anar
vols venir tu rabadà?
un pollet li vull comprar;
piu, piu, piu en fa el pollet,
xiribi xiribit,
a Betlem anem au, au au,
a Betlem si us plau.

(*Nadalenca infantil*)

Fer la piu piu equival a anar passant de manera minsa i poc profitosa; també s'aplica a la salut.

Sense bèsties de cultiu
no faràs ni la piu piu.

Al Rosselló interpreten el cant dels pollets i ocells menuts de manera un xic diferent, diuen: *pi piu* o bé *pic, pic*.

Pi piu ves-te'n a l'aigua
te donaré pa i formatge,
pi, piu te trucaré
manzela m'hì tornaré.

Pic pic reverdic
roda la roda del molí;
quin pa fas tu?
—Millor que tu,
vola vola ocell
vola vola la mamà.

També és usada aquesta forma a Mallorca.

Pom d'or
de la benhaurança
mon marit
ha vingut de França,
m'ha portat
un tupí d'or
de nyic nyac
de piu piu.

(*Cançoneta eliminativa*)

Igualment és emprada la pintura *piu piri piu*.

Quan faran piu piri piu
faràs sortir la pollada,
quan faran quec quere quec
els portaràs a la plaça.

(*Cançó de la Mal Casada*)

També és atribuïda la veu de: *tiriti*, i *tit*, *tit*, *tit*, de la que s'en ha derivat els noms de titit i tita en sentit afectuós i infantil, aplicat als pollets i a les gallines.

El nostre gall és un traïdor,
es menja els ous de la titeta,
el nostre gall és un traïdor
es menja els ous del ponedor.

(*Cançoneta infantil*)

A més de la forma general de: pi, piu, pel cant dels ocells, en termes generals es usada la pintura: *digodí digodí*.

En passant per un camí
 digodí,
 vora d'una ribera
 digodí,
 una nina veig venir
 una nineta bella.

(Cançó popular que hi són retrets diversos ocells i la veu es preten simular amb la pintura que serveix de rescobla)

De la fórmula digodí, usada per la musa popular en rescobles de cançons, en podriem citar nombrosos exemples. Es un dels termes insignificats més en ús en el nostre llenguatge.

Pel cant dels ocells, en termes generals, també és usada la pintura *diridí, diridí*, variant de la fórmula anterior.

Al veure despuntar
 el major il·luminar
 en la nit més ditxosa
 els ocellets cantant
 l'anaven festejant
 amb sa veu melindrosa,
 diridí, diridí, diridí,
 diridí, diridí, diridí.

(Nadala popular dita *El cant dels ocells*)

Com l'anterior, és troba també en diverses cançons que volen imitar el cant de les aus indiferentment. Una i altra forma, són també usades pels mestres de música, harmonitzadors de cançons populars, quan es proposen imitar el cant dels ocells en termes generals.

La garça es creu que diu: *xiu, xiu, xiribiu*.

Xiu xiu xiribiu,
 garça pelada
 que corre per l'entrada,
 amb un banc rossegant
 taba, taba, cotze amaga.

(Joc infantil)

La remor feta per les perdius en alçar el volt quan van moltes, és pintada pel terme: *tinyós, tinyós, tinyós*.

El caçadors de mussols que volen imitar la veu de la femella pronuncien amb un cert ritme les paraules: *tuuut, tuuut, tuuut*, per tal d'a-

treure als mascles. Solen valer-se d'un canonet de canya per donar al só major sensació de realitat, però, si manca aquest estri ho fan directament sens ell. Pel seu dir el mascle en respondre al crit de la suposada femella canta: *xau, xau, xau*.

En un parlament mig popular, propi dels reis dels concursos ocellístics de la Plana de Vic, hi ha diverses interpretacions d'alguns cants d'ocells. Copiem el fragment interessant al nostre cas. "Es començarà a les set d'aqueix matí, acudiu els ocellistes cap aquí si el bon cant dels ocells voleu sentir. Sortirà una pinça d'estiu crec que es agafat a dalt a Vidrà que amb el *xut xurriu* i el *blabatxà* a tots els altres espantarà; sortirà un de la Passera que fa el *tris tris* i la bona; durarà una gran estona que serà l'amo d'aquesta plaça. Un altre que crec que es guiller agafat a Viladrau, aquell desplegarà molt brau *xelobit* i *titiré* i es defensarà molt bé. Sortirà un altre d'hivern fent el *rexiribiribirien*, fent sentir la seva veu des de el més antic al més modern...; entraran els passarells a la carga amb el *bisbirrè* i el *tralarí ringo ringo* i *xutxurri*. Seguien fant el *xitxitxit*, *bisbisbiscum cua quia covit quia cu*... Per rerarguarda un mercenc entrarà la ofensiva, el seu crit serà el *quien vive* fent els grunys de *xenc xenc* farà la rata pinyada i la garça el seu detràs per refinar la seva passada; amb un *geu geu* amb bon compàs i amb un llarg *pi, pi, pi, gai, gai, gai, gai, tat, tat, tat*, treurà fora del combat al bon passarell d'hivern".

Aquestes són les interpretacions donades pels criadors i conreuadors d'ocells a les diferents espècies indicades. Les formes indicades serveixen sovint per a acceptar un exemplar com a bo o com a dolent, segons digui bé o malament les *paraules* acceptades.

El crit de la corneia és interpretat per *u, u, u*, i *a, a, a*.

Cornies penjades
que en porten les faves,
u, u, u, u, pel camí de Besalú
a, a, a, a, pel camí de Cornellà.

(*Cantarella infantil*)

El cant del gall és interpretat per les formes *coc, corococ*, quan es gros, *quec, quere quec*, i *quic, quiri quic, quic*, quan es mitjà o petit, si bé s'aplica majorment aquesta segona forma per indicar un gall menut.

Coc corococ
el gall més gros,
quic quiri quic
el gall petit.

(*Cançoneta infantil*)

Quic quiri quic
el gall petit,
tanca la porta
i se'n va al llit.

(*Cançoneta infantil*)

Quec quere quec
gall de Falset
puja a esmorzar.
—No vull pujar
perquè tinc por
del meu germà.

(*Cançoneta infantil*)

Què li comprarem a la senyora?
—Li comprarem un gall ben gros
coc coro coc
un gall petit
quic, quiquiri quic.
(*Cançó enumerativa o fórmula mne-
motècnica el Violí*)

El cant de la gallina quan anuncia la posta de l'ou fa *cati, cati catasques*.

Catí catí catasques
farem un ou per Pasqües,
qui s'el menjarà?

I també:

Catà catà catasques
per la mestressa els ous
i per mi les pastes.

El crit de la gallina és interpretat per la veu *coc, coc, coc*, i també *cloc, cloc, cloc*.

A la piu piu
a la cloc cloc,
polls i lloques
tot fos mort.

A la cloc a la cloc,
a la piu a la piu,
polls i lloques
tot fos viu.

(*Cançonetes infantils de captiri. La
primera hom la canta si fan caritat; sinó
canta la segona*).

També està en ús l'onomatopeia *cuec, cuec, cuec*, si bé no és tan corrent com les dues anteriors.

Aquest és el pare,
aquest és la mare,
aquest fa les sopes,
aquest se les menja totes
i aquest diu *cuec cuec*
que no m'en doneu a mí
que sóc tan petit?

(Joc de dits infantil)

Quan els polls faran cloc cloc
els podràs portar a la plaça,
i a la gent els podràs dir
que tu has covat la llocada.

(Cançó popular La Mal Casada)

A València pinten el crit de la gallina amb la veu *cuac cuac*.

Si diu *cuac cuac*
Sueca seria ciutat,
si diu *pia pia*
se quedaria vila.

(Dictat tòpic)

També es pinta el crit de les oques i ànecs amb la fórmula: *coc, coc, coc*.

Coc, coc, coc;
hem vist bell cavaller
i bella dama,
però no hem tastat la grana.

(De la rondalla Na Fustots)

Encara hom creu que fan solament *oc, oc, oc*.

Oc, oc, oc,
bella dama n'hem mirada,
de graneta no n'hem tastada.

(De la mateixa rondalla)

La veu de l'ànec és pintada per *pat, pat, pat*.

A Betlem m'en vull anar
un patet li vull comprar,
pat pat pat en fa el patet.

(Nadaleta infantil)

Hom també sent que diuen: *cura, cura, cura*, i d'ací el qualificatiu de cureta que els és aplicat per a cridar-les en to afectuós.

El volar dels coloms és interpretat per la pintura: *rom rom*.

La Bolangera en té un colom
que amb les ales fa rom rom,
i té la cua a la pastera,
vetací la Bolangera.

(*Corranda del ball La Bolangera*)

La veu del bou és interpretada per la perllongació de la vocal u o sia
uuuuuuuuuuuu.

La mestressa i el bover
van a fira a Granollers,
uuuuuuuuuuu;
ara balla el sacu de palla
ara balla la cua del bou,
uuuuuuuuuuu.

(*Cançó infantil de captiri.*)

En la cançó nadalenca de "Les Bèsties al pessebre", armonitzada pel mestre Pérez Moya, és imitat el crit de bou per la fórmula *mmmmmmmmmm* és a dir la lletra *m* extensament perllongada.

En un altre document popular hi trobem figurat el crit del bou; no per una *u* perllongada, sinó repetida.

A Betlem me'n vull anar,
vols venir tu gallineta?
a Betlem me'n vull anar,
vols venir tu rabadà?
Un bouet li vull comprar,
u, u, u, u, u, en fa'l bouet.
Cap a Betlem tots anam
au au au,
cap a Betlem si us plau.

En la cançó es remarca que es tracta d'un bou petit i podria ésser que el poble establís alguna diferència entre el mugir dels bous grossos i el dels xics, però ens decantem a creure que no és així.

El grunyir del porc és representat per la fórmula *rony, rony*, en trobem una cita en la mateixa cançó anterior.

Un porquet li vull comprar;
rony, rony, rony, en fa'l porquet.

A Mallorca diuen que fa *nyic, nyic, nyic*.

Aquest és son pare,
aquesta és sa mare,
aquest demana pa,
aquest diu que no n'hi ha
i aquesta es sa porcella
que demà hem de matar
y que fa *nyic, nyic, nyic*.

(*Joc de dits infantil*)

En les nombroses i abundoses versions de la cançó La Porqueirola, és corrent pintar el grunyir dels porcs per la forma *nyigo, nyigo i nyigro, nyigro*.

Alce't, alce't porqueirola
que ja és hora d'avier,
que els porcells fan *nyigro nyigro*
i també fan *nyigro nyé*.

L'assaïnar del cavall és pintat per la fórmula *iiiiiii*, la fressa del pas del cavall en saltironar és interpretada per *trot, trot, trot*; fórmula que ha donat lloc al mot trotar, indicador del pas saltironat d'aquest animal. També és pintat per la fórmula *trap, trap trap*, que s'usa per indicar la fressa pròpia del caminar de l'home.

Arri arri tatanet
que anirem a Sant Benet
trap trap
portarem un pa de set
trap trap
per dinar, per sopar
per la teta no n'hi ha.

(*Cançoneta infantil*)

També s'usa la fórmula *trip trap*.

El general Bum bum
quan se'n va a la guerra,
trip trap
amb un cavall de cartó
tot ho feia anar per terra.

El crit del conill és interpretat per la fórmula *nyic, nyic*.

S'ens ha perdut un conill
anau-lo a atrapar,

que es menja la verdura
d'aquell pobre hortolà.
De la nyic nyic
fan els petits,
quan els volen agafar
ai noia no tinguís por
que ja no et volen mossegar.

(*Cançó de Caramelles*)

Les rates fan xi, xi, xi, xiu.

Sa filosa de sa dona
ses rates ja n'han fet niu
es ratolins ja són grossos
i canten xi xi xi xiu.

(*Corrada popular mallorquina*)

La veu de la cigala és interpretada de diferents maneres. En la rondalla del Cucut i la Cigala, es diu que aquesta fa: té, té, té. Segons una cançó humorística fa: xigalazet.

Sant Josep i la mare de Déu
van a fer una passejada,
quan en son a mig camí
senten cantar una cigala.
Zigalazet
replega la palla Tomaset,
replega la palla que fa fred,
a la Bisbal
Sant Josep i la Verge Maria
la nit santa de Nadal.

Segons un altra cançó fa requetetxec.

Al carrer més alt
n'hi ha una finestreta,
passa un senyoret
hi tira una pedreta,
requetetxec cigala
la flor del romaní
la viola boscana.

(*Cançó aplicada a la tonada
del ball del Carrenxenc*).

El cadell que viu en els terrenys humits i sempre va per sota terra,
cap al tard canta rrrrrrrt, rrrrrrrt.

El voleiar de les abelles és interpretat per la pintura: *u, u, u, u, u*.

Punyet punyet
que hi ha aquí dins?
—Oli d'argent.
—Qui li ha posat?
—Un capellà.
—Qui riurà o parlarà
una bufetada tindrà
u, u, u, u, u, u, u.

Amb aquesta vocalització es simula el voleiar de les abelles i l'infant que riu rep cop donat pel que porta la direcció del joc.

També es creu que fa el mateix soroll el burinot quan vola. Hi ha un joc anomenat el Burinot, en el que hom simula la veu d'aquest animal, per la mateixa onomatopeia.

El voleiar de les mosques es pinta per la forma: *zzzzzzzzzz*. Els mosquits a Barcelona sentim que fan: *ziu, ziu, ziu*. Al Rosselló creuen que fan *cusí, cusí, cusí*. El vol dels insectes en general és interpretat per les fórmules *zum, zum, i bum, bum*. En els goigs humorístics de l'apòcrif Sant Patantum, trobem que es diu:

En la vostra gran ermita
sempre esteu acompanyat
dels vostres admiradors
que us vénen a visitar,
d'escarabats i aranyes
que us canten la *zum zum*
gardeu-nos del mal de cap
gloriós Sant Patantum.

El cant de la granota és interpretat per les fórmules: *rac, rac*, que és la més comú. També hom creu que diu: *un raig, un raig*. També es creu que diu: *digo digo dag*, pronunciat amb molta rapidesa.

Digo digo dag
panxa de granota
quan en seràs mort
et farem un clot.

(*Cançoneta infantil*)

FRESSES PRODUÏDES PEL COS HUMÀ

El plorar d'un infant de neixença és interpretat per les dues fórmules. *engué, engué, cué, cué i nè nè*.

El petit sorollet produït per un infant en mamar és pintat per *xau, xau*.

L'acció del badallar i obrir exageradament la boca és interpretada per *aaam*. Hi ha una rondalleta popular que descriu un viatge per Holanda que diu: En emprendre el viatge, com que ningú havia menjat, varem passar per Amsterdam (simulant el badall), varem menjar molt bé i molt a gust, i de seguida varem arribar a Rotterdam (volent significar que feien erupes per haver ben menjat) i després de molt viatjar ferem cap a Utrech (per al·ludir l'expeliment dels excrements).

El beure és pintat per les fórmules *gló, gló, gló, catatric catatroc, i cloc cloc*.

Marieta boniqueta
quan aniràs a la font,
en deixaràs beure un glop
catatric catatroc.

(*Corranda popular*)

El soldat que és en campanya
i preten ser valentó
la sitra i carabassa
pren per son companyó,
ell no tem a la guerra
ni fam, ni fred, ni calor,
mentres la carabassa
li fassa la cloc cloc.

(*De les gràcies del Gloriós
Sant Valerià*)

Enmig de la plana
una font n'hi ha,
que el que hi vulgui beure
s'ha d'agenollar,
rrrrrrrrrrrrrrrt.

(*Cançó infantil El Petit Vailet,
versió de Coll de Nargó, les va-
riants de Ponts fa iiii i la de
Balaguer aaaaaaa*).

La fressa produïda pel menjar i mastegar és pintada per *nyim, nyam, nyam* i també *nyony nyany*; aquesta darrera fórmula dona lloc a la formació del verb *nyanyar*, equivalent a menjar en la parla infantil.

Titeta pon
pon un cucuou

pel nené
per dinar,
per sopar
nyany.

(*Joguina infantil*)

L'acció de donar una queixalada forta a un objecte dur o queixalar amb rapidesa, és interpretada per *nyac*.

Tu amb aquests dits senyalaves
aquest i aquell altre batalló,
per fer-me quedar a mi com un bacó
doncs, nyac, un altra queixalada.

(*De la comedia La Botifarra
de la Llibertat*)

Per la senyal
de la canal
d'un soldat
esparracat
nyic yac.

(*Joc de mainadera que es fa amb un pinyó,
avellaneta, o altra lleminadura infantil i es
simula que es senya el nin amb la fruita a la
mà i en dir: nyic nyac, se li posa aquesta a
la boca*).

El tossir és generalment pintat per la forma *xec, xec*, i *quetxec, quetxec*.

El plorar sense fer molt soroll és interpretat per les síl.labes: *nyeu nyeu*.

El gratar-se és figurat per *rac rac*.

El mocar-se amb força deixant caure la secreció a terra, com ho solen fer la gent del camp, és interpretat per la fórmula *setze* havent-se format el verb *setze* aplicat a l'acció de mocar-se de la manera indicada.

El riure gras i sorollós és interpretat per les síl.labes *cla cataclac clac clac*, pel riure més corrent és usada la mateixa forma substituïnt la vocal *a* per una *e* i quan es vol simular un riure petit infantil o de persona apocada i poc deseixida, en lloc de la vocal *a* és usada la *i* però sempre amb la mateixa distribució i ordre de les consonants. També és usada la forma *jejejeje* i *jijijijij*, fent sonar la lletra *j* amb el mateix só de *h* fortament aspirada que té en castellà.

El soroll d'un estornut és figurat per la forma: *etxem*.

L'enraonar baix i amb misteri és figurat per la pintura: *xiu xiu*. L'enraonar de presa i molt, per les fórmules: *catxic catxec, cataclac cataclec*,

calic catac. El cridar i enraonar sense tó i fora de mida es representa per les formes: *patim patam*. L'acció de llegir en veu alta és figurada per la forma *ba ba ba ba*. El barbotejar i rondinar fa *nyiu nyiu*. El sumiquejar, butzinar a mitja veu, és figurat per: *nyeu nyeu*. La remor feta pel parlar de moltes persones és interpretada per les fórmules *rum rum*, *bum bum* i *tolo-tolo*.

La palpitació del cor per una causa qualsevulla és pintada per la forma: *trip trap*.

La fressa de la conversa amb una llengua desconeguda pel que escolta, es figura per la fórmula *patí paté, patí paté*.

El cant de les absoltes, incomprensible al poble, és nomenat el *gori gori* i també el *leri leri*, volent simular en els dos casos la fonètica llatina.

.....
i ten faré fer un vestit
forrat de panyo negre,
vindran els capellans
cantant el leri leri.

(De la cançó popular *La Jutgesa*)

Hi ha variants de la cançó que diuen el *gori gori*. La simulació del parlar en llatí en termes generals i volent simular sempre la seva fonètica és popularment interpretada de les següents maneres:

Turris burris
favibus lilis
dominustecum
banedice banadicus
benedicamus domine.

(Paròdia de benedicció)

Xuris buris
pacala tuquis
soquilis moquilis
aicama tocalis
i a n'a mi què.

(Paròdia de benedicció)

Xurris murris
fum-li com vulguis
dominus est.

(Paròdia de benedicció)

Parlar en llatí és popularment dit parlar *en solfa*, parlar en *xurris*

murrís, o bé en *lлатí d'apotecari*, que equival a parlar en català corrent, fent acabar totes les paraules en *is* o *um*.

La sensació de dolor produïda per una inflamació i la formació del pus és figurada per la síl.laba: *zup zup*.

Un brut d'apotecari
n'obre un armari
i en treu un suc
per curar la panxeta
de la Pepeta
que hi té zup zup

(*Cançó popular*)

El dolor moral és pintat per les síl.labes: *rau rau*.

L'obstinació i mortificació que dona una persona que ens parla sempre del mateix és figurada per: *nyic nyic*.

L'acció de beure el líquid contingut en una taça o altra recipient o en una ampolla, està figurat per les formes *gloc, gloc, gloc*, quan se li vol donar un sentit exagerat, substituint la vocal *o* per una *a* o una *u* quan no se vol donar a l'idea un sentit tant exagerat.

La fressa del caminar suau i lleuger és figurada per les formes: *tris, tras, tris tras*. El caminar ja més pesat i dur es creu que fa: *trip trap*.

Per allí davant passava
un dimoni escuat
trip trap,
sentint tanta gatzara
a dintre s'es entrat.

(*Nadala popular*)

Què és allò
que de dia fa trip trap
i de nit obre la boca a l'amo?
(*Endevinalla de la sabata*)

El caminar amb socs o mitges sabates amb sola de fusta, pròpia per caminar per llocs humits, usats per les bugaderes, hom creu que fa: *catric catrac* i *catxic catxec*.

Catric catrac
allò de les dones
vermell de dins
pelut de les vores.

(*Endevinalla popular dels socs*)

Quan hom camina amb esclops, es creu que fa la fressa: *cloc cloc*,
i *rec cata quec*.

Neix al bosc,
creix al bosc,
no té manos
i fa cloc cloc.

(*Endevinalla dels esclops*)

Què li donarem a la senyora?
Li donarem uns esclopets,
rec cata quec.

(*Cançó popular*)

Els pastors de la Garrotxa ballen una sardana acompanyant-se d'una cançó, i el soroll dels seus esclops ferrats i la rescobla de la cançó, segons ells, interpreta la fressa dels esclops en copejar a terra; fa així:

Si jo tenia uns esclops nous
m'en iria a guardar els bous
de linterna
guiringuí guiringuena
lanterintena
lanterintent
de lintentà
guiringuí guiringà.

La idea del caminar amb lentitud i pausa molt exagerada és pintat per la fórmula: *xino xano*.

Caminar damunt de fang produeix el só de *xipi xapi*, o de *xepi xepi*.

La sensació del moviment molt actiu i enèrgic és interpretat per les formes: *patim, patam, zis zas, pim pam*.

La remoreta pròpia del caminar en passes curtes i mig de puntetes, hom la interpreta per la pintura *tin tin*, que dóna lloc al substantiu *tintina* i al verb *fer tintines*.

La tintina del Gegant
la mulaça va al davant,
la tintina del gegant
si no vénen ja vindrà;
la tintina del gegant
ara passa pel davant.

(*Cançó de fer ballar els gegants*)

Marieta, quan te veig
el cor me peta,
te'n faria petonets a la careta
si la veieu quan camina
ella fa la tintina.

(*Cançó vulgar del Merinyac*)

Semblar el fill d'en Tendre
que a quinze anys feia tintines.

(*Proverbi*)

També és usada la fórmula *tam patan tam* per a significar la catxaça i calma en els moviments.

La sensació del fred es manifesta per la forma: *brrrrr*, feta amb força i energia.

El rrelliscar és pintat per la fórmula *zissst*.

La concentració del pensament en una idea fixa, el rumiar es representa per la forma: *mmm*.

El sentit de la inquietud i de la obstinació és figurat per *nyic nyic*.

Nyic nyic nyic
en reventó si no ho dic.

Proverbi que indica l'impossibilitat de retenir una idea sense comunicar-la a d'altra persona.

I estornudar és figura per la forma: *ètxem*.

Ètxem
senyor rector,
la majordona i jo
també en bevem.

(*Refrany aplicat quan algú estornuda*)

El cruiximent d'ossos es pinta amb: *garranyic garranyac*.

Mal garranyic garranyac
et fassin els ossos
dels més xics
als més grossos.

(*Maledicció festiva*)

La fressa produïda pels esforços del vomitar es pinta per la forma: *Josep*. Així en termes familiars se'n diu cridar en Josep.

EL SO DELS INSTRUMENTS

La música en sentit general s'indica per les veus *xina xina* a ciutat; i a pagès sol representar-se amb les de *tu tut*. En un joc infantil de nenes, a Mallorca, trobem la forma *zigozí*, aplicada a la trompa i al violí, no podent creure que les orelles mallorquines puguin sentir igual els dos sons tant diferents, ens decantem a creure que la pintura *zigozí* es usada per a significar el só de la música en general, majorment quan ademés dels dos instruments citats s'en retreuen d'altres.

Zigozí les trompes sonen,
zigozí el violí,
caramelles, cornamules,
timbo tambo el tamborí.

Una cançó rossellonesa, seriada, que pren per argument una anada a la fira, presenta una graciosa rescobla que pinta el só de diversos instruments.

A la feira me n'alé
y mes saba totes les musiques
que me'n compré,
nyigo, nyigo, nyigo una guitarra,
doro, doro, doro un guitarró,
viri, viri, viri una flauta,
tim tam tam un tamburó.

El toc del timbal o tabal és simulat per les veus *pam, pam, patapam patapam, rampatapam, rampataplam*.

Si n'eren tres tambors
que'n vénen de la guerra,
el més petit de tots
porta un pom de rosetes;
ram, ram ram patapam.

(*Cançó popular dels Tres Tambors*)

N'hi havia tres tambors
que venien de la guerra
el més petit dels tres
porta un pom de rosetes;
rapata patam pam pam pam pam.

(*Variant de l'anterior*)

Per alegrar l'infantet
li portaré un timbalet,
tam tam tam fa el timbalet.

(*Nadaleta infantil*)

Què li comprarem a la senyora?
li comprarem un timbalet,
ram patapam.

*(Cançó popular enumerativa
o joc mnemotècnic)*

Què és aquest soroll que jo sento
en aquesta hora en el corral?
Espereu que si jo baixo
sabreu qui és en Pasqual.

Amb harmonia
canta i refila,
toca Pasqual
toca el timbal,
ram patapam, ram patapam.
Tot són festes d'alegria
Santes Pasqües de Nadal.

(Nadala popular).

T'en compraré un tamborí
un tamborinet de França,
per a fer patum patum,
per a fer patum pataina.

(Nadala infantil)

Jo m'en porto el tamborí,
tam patam, patam patam.

(Nadala popular)

També és atribuït un semblant só a les timbales.

Mestre Mateu de la timbaleta
vols-t'hi jugar de la timbalà,
ram plam plam fa la timbaleta,
ram plam plam fa la timbalà.

(Joc infantil)

Pastor el bon pastor,
quina feina sabes faire?
—Sé tocar les timbales
d'altra feina no pas gaire,
tam patam, pata, patam,
ai de la mia timbala.

(Cançó de pastors)

A Mallorca el tamborí fa *timbo tambo*, segons ens diu la musa popular.

Zigozí les trompes sonen,
zigozí el violí,
caramelles, cornamules,
timbo tambo el tamborí.

(*Joc de nenes*)

El só del flabiol es generalment interpretat per la fórmula *tiroliroliro*, que es troba molt en el llenguatge popular, i a la qual se li dona diferents sentits. Els instruments dels flabiolaires d'Aneto, deien:

Tiro liro lí,
no més pa i vi.

Els de La Sellera:

Tiro liro là
cigrons amb bacallà.

Son també usades les fórmules *tit tirit tirit tit tit*, i *tulit tulit tulit*.

Què li comprarem a la senyora?
—Li comprarem un flabiol,
tit tiri tit tit tit tit.

Pastor el bon pastor,
quina feina sabes faire?
—Sé tocar el flabiol
d'altra feina no pas gaire,
tulit tulit tulit tulit,
aï del meu flabiol.

Jo els en porto el flabiol
tit tirit tit tit tit,

El só del violí es representat per les veus *nyigo nyigo*, *digo digo digo*,
i *zigo zigo zigo*.

Nyigo nyigo nyigo nyigo,
calces de paper,
totes les musiques
van pel meu carrer.

(*Cançoneta infantil*)

De la gata i el Belitre
jo us diré el que m'ha passat,

se n'ha perdut una cosa
no sé qui li haurà trobat,
si en serà el gos o el gat,
que la nyigo nyigo nyigo nyigo,
aquell que l'haurà atrapat.

(*Cançó popular*)

La primera, que és una cançoneta infantil, és coneguda per tot Catalunya, essent de remarcar que mentres per la terra plana diuen *nyigo nyigo*, en canvi per la muntanya diuen *digo digo*.

Per alegrar l'infantet
li duré un violinet,
nyigo nyigo nyigo fa'l violinet

(*Nadala infantil*)

Què li comprarem a la Senyora
li comprarem un violí,
digo di digo dí,
què li comprarem a la senyora,
li comprarem un violí.

Pastor el bon pastor,
quina feina sabes faire?
—Sé tocar el violí
d'altra feina no pas gaire
zigo zigo zigo zí
ai del meu violí.

(*Cançons populars*)

La forma *digodí* és molt usada per la musa popular amb variats sentits essent una de les paraules insignificades més afavorides.

El só d'un piano de tecles està figurat per la forma *clinc clanc clunc*.

La trompeta es pintada generalment per la fórmula *te, te, tere, tere, tre, tre*.

A la nostra colla
de dones no'n volem
que porten criatures
i dónen gros torment,
les criatures ploren
i això es un desconsol,
portem barrets de palla
per que no ens toqui el sol.

Tirem endavant,
tre, tre, tre.

(*Cançó popular del camí*)

Al mig de la vila
 una font n'hi ha,
 i el que hi vulgui beure
 s'ha d'agenollar
 de genolls en terra
 i el porró a la mà,
 tere, tere, tere, tere.

(*Ball rodó infantil*)

El toc perllongat de trompeta del nunci es figurat per la fórmula *teteriiiiiit*.

Les trompetes de jugar de la mainada es creu que fan *té, té*, quan es pregunta a algun infant què li duren els reis i vol indicar que no li duren gran cosa respon:

Un zing zing,
 un *té, té*,
 una *r* i una *e*.

El só de la guitarra es pintat amb els mots *rum patarrum*.

Què li comprarem a la senyora?
 Li comprarem una guitarra,
 rum patarrum rum rum.

Els cops que amb la mà es donen damunt de la guitarra alternat amb el só d'aquesta, s'interpreten per la fórmula *pum pum*.

Allí dalt a no sé on
 pum pum pum pum,
 hi havia no sé quin sant
 pum pum pum pum,
 que per resar no sé què
 pum pum pum pum,
 li daven que sé jo quant
 pum pum pum pum.

Corranda amb la qual es simula el copejar de la guitarra amb les mans damunt de la caixa de l'instrument.

També està interpretat per les fórmules *rinc catarinc - rinc - rinc* i també *garri - garric*.

Jo m'en porto la guitarra,
 rinc cata rinc rinc rinc.

(*Nadala popular*)

També es creu que fa el mateix só de *rinc rinc* la pandereta.

Per distreure la mareteta
li duré una pandereta,
rinc rinc rinc fa la pandereta.
(*Nadala infantil*)

Al pandero, no obstant, ja se li atribueix el só més fort, i es creu que fa *ronc catarronc ronc ronc*.

Jo m'en vull endur el pandero,
ronc catarronc ronc ronc.
(*Nadala popular*)

El xiulet es creu que fa *xiu xiu*.

Per que jugui l'infantet
jo li vull portar un xiulet,
xiu xiu xiu en fa el xiulet.
(*Nadala infantil*)

Les castanyoles fan *clac clac clac*.

Li duré unes castanyoles
que sonen com a violes,
clac clac clac fan les castanyoles.
(*Nadala infantil*)

El só de la gralla és pintat *larà lala lara laralà*, alternant les síl·labes *là i ra* segons les conveniències musicals d'acentuació.

Pel camí de França
prop de Mataró,
farem petar la bóta
dalt d'aquell turó,
lалà lalarà laralara
larara larara larara
larara lalarà lалà
larara larara larara
larara larara larara
lalalarà.

(*Cançó de colla i de camí, en la
que es simula un toc de gralla
per animar a caminar*).

El poble conta que la gralla va ésser importada a Catalunya pels moros, i que aquest instrument parla en moro com els seus inventors, i que en enraonar fa *la la la la là*, igual com ho fan els alarbs, i que aquests quan volien parlar-se a gran distància sense ésser compresos pels catalans, es parlaven al só de gralles.

El següent exemple es refereix al só de la cornamusa:

Jo m'en en porto la borrega,
nyoc nyoronyoc nyoc nyoc.

Aquest instrument es conegut amb una gran varietat de noms, entre ells els de borrega i borrassa.

El triàngol o ferrets fan *zing zing zing*.

Uns ferrets li vull portar
per que aprengui de sonar,
zinc zinc zinc fan els ferrets.
(*Nadala popular*)

També fa *zinc zinc* el bergancí que porta la mainada penjat al coll per sentir la seva musiqueta en fer-lo sotraguejar.

Un zinc zinc
un té, té,
una r i una e.

A Olot creuen que fa *besup, besup*.

La mainada es fa un instrument amb una fulla de canya, al qual dóna el nom de *nu nun*, per creure que en sonar fa aquesta veu.

Un dels molts noms popular de la siringa o flauta de Pan és el de *tururut*, per creure el poble que fa aquest só en tocar.

Al ball del tururut
qui jemega ja ha rebut.

Lletra aplicada a una tonada de dansa de caient molt alegre i festiu, la qual possiblement molts anys enrera es devia haver ballat al só de siringa, a la qual al·ludeix el text fent ús de la forma onomatopeica.

El só dels cascavells és interpretat per la fórmula *catrinc catrinc*, só que també s'aplica al soroll del diner.

Mireu si n'hi tinc
de diners a la butxaca,

mireu si n'hi tinc
que'm fan catrinc catrinc.

Text que al Rosselló apliquen a la tonada del ball de cascavells, volent imitar amb el repiqueix dels picarols el soroll del dringar de diners. Derivant-se del só onomateic el cascavell pren al Pallars el nom de tringola, i basant-se en el mateix del fet de sorollar diners, n'ha derivat el verb trincar.

El só de les esquelles més grosses, usades pels manyacs del remat, destinades a ésser oïdes a gran distància, per fer com de guiatge a tota la nombrosa remada, es creu que fan un só molt greu i pausat de *borrom borrom*, havent pres el nom de borrombes. Les esquelles petites portades per bous i altres animals grans es creu que fan el só *sed sed*. Trobem aquesta interpretació del só usat per la musa popular en l'endevinalla de l'esquilla.

Cosa coseta
que tot el camí diu:
sed sed sed
i quan arriba a la font
no beu.

El só del corn marí, usat per pastors i gats de mar, així com també pels llaguters de l'Ebre que anuncien llur pas per les poblacions amb un toc d'aquests instruments, i dels venedors ambulants de peix, musclos i tellarines, es diu que fa *tuuuuuuuuut*.

El só de les campanes és l'onomatopeia musical més abundant. Quan és petita fa *ninc ninc*.

Campaneta fa ninc ninc
qui la troba ja la tinc.

(Joc infantil)

Campaneta fa ninc ninc,
Sant Antoni va pel camp
tocant una campaneta,
cridant a tots els xiquets
que no tenen mamelleta.

(Cançó infantil)

Sant Antoni va pel camp
tocant una campaneta,
campaneta fa ninc ninc
tots els peixos van sortint;
ja en surt un de molt gros

que se'l mira com un gos,
ja en surt un de mitjà
que se'l mira com un ca,
com un ca i com un gos
com un perru rabiós.

(*Cançoneta infantil*)

A les Balears creuen que fan *dinc dinc*.

A les cinc
campaneta fa *dinc dinc*.

(*Joc infantil de La Ratlleta*)

El vogar és interpretat de les següents maneres:

Al campanar de Reus
un soldat i una gitana
venien els fideus
a quatre duros la cana.

Anem anem, a tocar a sometent
gananinc ganananc nanc nanc nanc,
nanc nanc nanc ganinc ganinc gananc

(*Cançó popular*)

Quan es vol simular la veu de campanes molt grosses es canvia un xic la fórmula: *noooonc*.

Niiinc, noooonc,
les campanes de Salom
cauen a terra i fan
biim, boooom.

(*Joc infantil de les campanes*)

Niiinc noooonc
les campanes de la son
qui les toca
que les mena
el rector de Santa Elena
viva el carbaçó.
vetaquí un galant minyó.

(*Joc infantil*)

També s'interpreta el só de les campanes per: *galinc galonc*, i *galandinc galandonc*.

Galinc galonc
campanes de plom

cauen a terra
i fan pim pom.

(*Joc de nois*)

Galandinc galandonc
les campanes de Salom,
qui s'ha mort el vell Girot,
qui l'enterra?
el vicari;
qui porta dol?
l'esquirol;
qui s'en riu?
la perdiu;
qui porta mantellina?
el gall i la gallina.

(*Joc de nois*)

En el mateix joc les trobem interpretades per: *xim xom*.

Xim xom
les campanes
de Salom,
xiribiri baina
xiribiribom.

També fan *bim bom*.

Bim bom
les campanes de Salom.

A la Vall d'Aran els senten a dir:

Nin nan nin nan
campanetes de Betlem,
qui s'ha mort?
Pere el Tort;
qui l'enterra?
Era Gargulla;
qui la plure?
Et Nimac,
huic huac.

(*Formuleta infantil*)

El só de les petites butzines de les bicicletes es creu que fa *nyèbit*, havent-se donat aquest nom irònic als biciclístes, majorment al principi d'ésser introduït l'ús d'aquest petit vehicle, nom que més tard s'ha fet extensiu a altres idees.

La butzina dels automobils es creu que fa *mec. mec.*

El só dels timbres elèctrics està interpretat per la fórmula *rii iiiinc.*

El xiular del tren és simulat per la mainada en jugar per la pintura *iiiiiii*, i també per *xi, xi, xi.*

El xibarrí estrident i agut dels xerracs de setmana santa està figurat per la idea de *xerreeeeec*, que ha donat lloc a la formació del mot, i també per *carreeeeec*.

SOROLLS I FRESSES PRODUÏTS PER OBJECTES I COSES MATERIALS

El soroll produït per una cosa forta en estripar-se és figurat per *raaac.*

Quan els pescadors llencen la barca en mar interpreten el remor fet per aquesta en tocar a l'aigua per *fssssa*, del que se n'ha derivat el verb *fussar*, que significa l'acció d'ésser pressa la barca per l'aigua, podent deixar-la la gent d'en terra perquè ja pot maniobrar a la mercè de la mar.

La caiguda d'un objecte pesant a l'aigua és figurada per *xap.*

La remor de la maquinària d'un rellotge, especialment si es de pèndola, està figurada per la fórmula *tic tac.*

La remor produïda per la pluma en escriure es figura per *ri, ri, ri, ri.*

El soroll produït per una serra en serrar se figura per les síl·labes *ric rac*. També es creu que fa aquest mateix soroll un pany en ésser obert i tancat. La mainada quan en els seus jocs volen simular la fressa de l'obrir i tancar d'una porta fan sempre *ric rac*. Hi ha altres sons figurats per l'obrir i tancar d'una porta amb clau: *garric, garrac i garranyic garranyec.*

Quan la fico i quan la trec
ella em fa garric garrec.

(Endevinalla de la clau)

Quan la fico y quan la trec
ell en fa garranyec.

(Endevinalla del pany)

També es diu *catatric catatrec.*

Té dents, però no mossega
i quan la vull fer servir
la poso en un foradet
i en fa catatric catatrec.

(Endevinalla de la clau)

A quan va l'oli?
 —a ral.
 —i la sal?
 —a vint-i-dos.
 —Peta peta el cul del gos
 que les botes van a dos
 pif pof.

(Joc de nois de la cassoleta, simulant
 el pif pof el soroll de la caçoleta feta
 de fang en ésser tirada a terra).

El clavar un gavinet, espasa o altre eina punxant en un cos tou, és interpretat per la fórmula *xas*.

Pas compàs
 sang amb sang
 guerra amb guerra,
 tripes a terra
 pif paf, xis xas.

Formuleta infantil que es recita amb ritme, i salema quan es fa un desafiament amb espases de fusta, volant figurar el pif paf el xoc de les armes i el gis jas la remor feta per l'arma en punxar al cos del contrari.

La remor feta per les tisores en tallar es figurada per *ric rac*.

El carbó en cremar-se quan espatega i espurneja es diu que fa *catric catroc*.

La remor feta per un paper o altre cosa feble en estripar-se, està simulat amb les síl·labes *zis zas*.

El petar d'un fust es creu que fa *fst fst*.

La Bolangera té un tupí
 que sense foc el fa bullir
 quan el tupí fa cloc cloc
 Bolangera bufa el foc.

(Cançó de dansa)

La remor produïda pels objectes de vidre en trencar-se es figurada per la pintura *clinc*. El trencament de un objecte un xic fort, com també quan es romp quelcom amb violència, es figurat per la forma *xec*.

També es diu que fa *xec* el soroll produït per una bofetada, usant-se per aquest cas també la fórmula *paf*, si es vol figurar com una baralla, simulant que es varen donar algunes bofetades, es diu *pif paf*.

El cruixir d'una fusta es figurat per la forma *nyüic*.

El soroll fet per la pell de les faves en trencar-se, majorment quan són ja avençades de temps, o sia velles, és representat per la forma *cloc cloc*.

Quan les faves fan cloc cloc
nostre amo no estic en lloc.

Proverbi usat per la gent del camp per indicar que no els és plaent menjar faves velles, majorment els moços i jornalers, quan només els donen d'aquesta menja en el temps adequat.

El lleu sorollet que pot produir un anell en ésser tret i posat del dit es figurat per la musa popular per les fórmules *zigo zigo* i *zigo zeg*.

Quan la fico i quan la trec
ella em fa la zigo zigo,
quan la fico i quan la trec
ella em fa la zigo zeg.

(*Endevinalla de l'anell*)

La remor feta en remoure el garbell damunt de l'escaleta està interpretada per la fórmula *catric catrac*.

Tia Maria
passeu farina,
catric catrac
treieu-me del sac.

(*D'una rondalla popular*)

També per *tricalo traco*

Tia Maria
passeu farina,
tricalo traco
treiau-me del saco.

També està interpretat per la fórmula *tiroriro*.

La mare em fa venir
que'm deixeu el tiroriro,
per poder tirorirar
i quan haurà tirorirat
ja us el tornarà.

(*Endevinalla del garbell*)

L'endevinalla interpreta de ben diferents maneres el soroll propi de

la mà de morter, quan amb rapidesa volta dintre d'aquest per fer pendre l'all-i-oli.

Roc roc
amb un garrot
li remenen el culot.

Zinc zinc
entre comes ho tinc,
com més oli hi tiro
més lluent ho tinc
zinc zinc.

Entre mig de les comes ho tinc
i ell en fa catrinc catrinc.

Les tres endevinalles signifiquen el moment de fer l'all-i-oli.

La remor del molí en moldre és interpretada per la fórmula *catatric catatrac*.

Gall mullat
que'n fa catatric catatrac,
com més n'hi posen
més en pren.

(*El molí*)

El soroll fet per un objecte de terrissa en ésser copejat, com una gerra, olla, càntir, coci, etc., és interpretat de diferents maneres. Les nenes tenen un joc anomenat de gerres, tenalles, olles o càntirs, etc., en el que és simulada la compra d'un dels dits objectes, i un cop ajustat al preu, el comprador figura que vol saber el só que tenen, i amb el puny clos pica al cap de totes les que juguen dient cada nena una mateixa paraula, però fent variar l'entonació o la duració de la pronúncia, per simular la diferència de qualitat o condició. El terme usat per a significar el só dels objectes varia segons els llocs. A Barcelona fan *crucruc*, variant les vocals i fent un só més dur, que volen simular que l'estri trucat es esquerdat. A Lleida diuen *catric catrac*, a Mallorca *ganyanyic ganyanyac*.

Picar a una porta es figurat per la forma *pam pam*. En el joc infantil de les cintes simulant que l'àngel truca, s'entaula el següent diàleg:

Pam pam.
Quí hi ha?
L'Àngel amb la palma.

A Mallorca és interpretat el mateix só per *toc toc*.

Toc toc.
 —Quí és?
 —La Madona de Bellneu.
 —Que cercau per ací?
 —Sa vostra fieta per anar a una dansa.

També és usada la mateixa fórmula *pam pam* per a simular els cops donats a una persona quan se li pega, del qual se'n deriva el verb del llenguatge infantil *fer pam pam*, per indicar l'idea del pegar.

El copejar una persona està també pintat per els mots *pum pum*.

Pum pum escarabat
 endevina qui t'ha tocat.
 (*Del joc infantil Escarabat bum bum*)

El soroll fet en picar a l'esquena d'una persona està interpretat de diferents maneres. Hi ha un joc infantil dit de la *tisoreta* que es picant a l'esquena del qui para, tot recitant una cançoneta que en acabar el qui mana i canta posa damunt de l'esquena els dits de la mà de variades maneres, volent donar a cada una el significat d'un objecte, la qual deu endevinar guiant-se pel tacte sentit damunt de l'esquena. El començament de la cantarella al·ludeix al só dels cops que seguint el ritme de la mateixa va donant el que canta. Veurem diverses variants que ens indicaran la diferent interpretació donada al só dels copets.

Pim pam canillam
 de la terra de l'aram,
 cistellera ballestera
 quantes banyes té al darrera,
 què és això?

La patim la patam
 estisores adobam,
 la cistella ballestera
 quantes banyes té al darrera?

De pitrim de pitram
 de la terra de l'aram,
 la cistella vinagrella
 mala mala bella,
 què és això
 que faig jo ara?

Digodim digodam
 de la terra de l'aram,

si diguera no diguera
 què és això que faig jo ara
 al damunt la teva esquena?

També és interpretat el soroll d'un cop donat damunt del cos humà per *catatric catatrac*. En el joc de *Romaní rumanà*, o del *ximiniu*, es peguen cops a l'esquena del que ha perdut el joc, fins que surt d'un joc de cartes la que ell ha demanat, i en sortir un tres si li canta la següent cançó, mentre se li tusta l'esquena o les diferents parts del cos que es citen, fent variar el final de l'onomatopeia, per fer-la rimar amb la part que se li vol pegar.

Per la mort del catatrac
 doneu-li un cop al cap,
 per l'amor del catraquell
 doneu-li un cop al clatell,
 per l'amor de la catraquena
 doneu-li un cop al mig de l'esquena,
 per l'amor del catracul
 doneu-li un cop al cul.

En una variant es anomenat un *catacruc*.

Tres micos
 tres macos,
 garrofes de ruc
 catacruc catacruc.

En un altra variant es anomenat un *trico*.

Un dos tres
 trico trico trico,
 un dos tres
 trico trico és,
 el coixet de la Balmés.

El joc dels esclops de Déu, que es basa en picar a terra tots els jugadors alhora amb una padre, seguint un cert ritme, el só d'una cantarella que interpreta de variades maneres el cop de la pedra.

Els esclops de Déu fangaven
 Sant Joan semblava agram,
 Sant Pere li va al darrera
 amb el triquí triquí trac.

Els esclops de Déu fangaven
Sant Josep tirava agram,
Sant Pere li va al darrera
amb el tuqui tuqui tam.

Els esclops de Déu fangaven
Sant Joan triava agram,
Sant Pere li va al darrera
amb el seu pitrim pitram.

Els esclops de Déu
feien caure Sant Joan,
Sant Pere li va al darrera
amb el tiro liro lan.

Hi ha una variant que diu que Sant Pere anava al darrera amb un *flabiol sonant*, i es molt possible que la darrera fórmula del *tiro liro lan* recordi la que cita el flabiol i vulgui, per tant, simular més la pintura del só d'aquest instrument que el cop de la pedra.

La fórmula *cruc cruc* és usada també per a significar el soroll propi del sotrac d'un vehicle.

El moviment de vaivé és pintat per la fórmula *banzim banzam*. Els antics telers de mà, una part dels quals es movia contínuament en moviment de vaivé, s'els anomenava telers de "banzim banzam", i també es diu que fa aquesta remor la llençadora que en el teler va i vé contínuament. El soroll del teler en teixir es tradueix en *catetxic, catatxec*.

El soroll produït per l'engegament d'una arma de foc s'interpreta per la fórmula *pum*, i també per *patapum*, i *pim*, *pam*.

Que begui el borratxó
quan el borratxó beurà
li farem la tururura,
quan el borratxó beurà
li farem la turururà.
Li comprarem una boteta
de la ballaballa
de la ball doseta,
li comprarem una boteta
de la ballaball
de la ball del vi,
el soldat de l'artilleria
tira que tira, que prou n'hi ha, puuum.

Aquest *puuum* simula el dispar o engegament del canó. És una cançó

de beure, en la qual el bebedor deu mantenir el porró enlaire mentre dura la cançó, i ha de deixar de beure en sentir el pum. Hi ha diverses repeticions que no hem copiat.

Escarabat bum bum
posa oli en el llum,
quan el llum caurà
l'escopeta petarà
puuuuum.

(Joc infantil)

L'idea d'una cosa fracassada, com un tret fallit al moment d'enjegar, l'ensorrament d'un cos dintre de l'aigua, s'interpreta *xuf*.

La remor pròpia del moviment d'un breçol en ésser balancejat seguint el ritme de les cançons pròpies per a fer dormir la mainada, es interpretada per la fórmula *tam patan tam*. Són moltes les cançons i tonades pròpies per a bressar que porten aquests mots en la rescobla.

Tan patan tan
que les figues són verdes
tan patan tan
que ja maduraran,
si no maduren aquesta setmana
maduraran la setmana entrant.

(Cançó de breçol)

La fressa d'un pinzell en ésser fregat per la paret o objecte que es pinta se l'interpreta per *zigui zic*.

Llarg d'un pam,
pelut del cap,
zigui zic
fa criatures.

(Endevinalla del pinzell)

L'espiar o sigui devanar al fil acabat de filar amb l'aspi per tal de fer-ne madeixes, a Llofriu, el pinten per la forma *zum zam*.

Zum zam zum zam zum zam,
tres fusades fan un ram.

*(Recitat rítmic fet en espiar per tal
d'ajudar el moviment de la feina).*

A Mallorca creuen que el fus en giravoltar per efecte de la torció fa *xacarriu xacarriu*.

Un pam de bona mesura
a dalt té una enganxadura,
i quan ses dones el toquen
fa *xacarriu xacarriu*.

(Endivinalla del fus)

El copejar d'un bastó contra el sòl és figurat per *catxic catxec*.

Aigua aigüeta,
del cel baixadeta
jo ara et bec,
si hi ha una bruixa
jo le'n trec,
amb el bastó
de Sant Josep,
catxic catxec.

(Oració infantil emprada en beure aigua estancada, per tal de purificar-la de tot encís i de tot mal).

La remor del bullir lent d'una olla és pintada per *xup xup* i el bullir a la rematada per *cloc cloc*.

La Bolangera en té un tupí
que sense foc el fa bullir,
i quan el tupí en fa cloc cloc
Bolangera el treu del foc.

(Corranda del ball de la Bolangera)

La caiguda d'un objecte a terra quan cau aclofat, es pinta per *xap*.

Rodó com un plat
i quan cau a terra fa *xap*.

(Endevinalla de la buina de bou)

Barcelona.

JOAN AMADES